

DISSERTATIO JURIDICA
DE
NON RESCINDENDO
CONTRACTU
CONDUCTIONIS
OB METUM SPECTRORUM,

VULGO:

Ob die Furcht vor Gespenster
Miethe breche?

QUAM
IN ALMA FRIDERICIANA
ANNO MDCCXI. HABUIT

CHRISTIANUS THOMASIUS,
JCTUS, SACRÆ REG. MAJEST. BORUSS. CONSILIARIUS INTIMUS,
ACADEMIÆ FRIDERICIANÆ DIRECTOR, PROFESSOR JURIS
PRIMARIUS, FACULT. JURID. PRÆSES ORDINARIUS.

HALÆ SALICÆ, EX OFFICINA HENDELIANA, MDCCXLII, (6)

Diss. jur. civ.

108,38

Faj. 46

THE GREAT JURISDICTION

COMPTON
CONSTITUTIONS
OF THE PARLIAMENTS

OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND

BY JOHN COMPTON
ESQ. OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND

PRINTED BY J. JOHNSON, ST. PAULS CHURCH-YARD, LONDON.

Handwritten marks or scribbles in the bottom left corner of the page.

DISSERTATIO INAUGURALIS
DE
**NON RESCINDENDO CON-
TRACTU CONDUCTIONIS OB
METUM SPECTRORUM.**

§. 1.

Nte omnia videndum de quaestio-
ne praëjudiciali, an sint spectra?
Ubi prima cautio, nequis praëcipi-
tenter eos, qui de existentia spe-
ctrorum dubitant aut eam negant,
atheismi & impietatis arguat, cum
etiam viri pii & probi omnibus
temporibus, maxime autem post
exortam lucem Evangelii fuerint, qui non absque ra-
tionibus in hanc sententiam inclinaverunt. (a)

*Pius & pro-
bos etiam vi-
rus de exi-
stentia spe-
ctrorum du-
bitare.*

(a) Cum propositum non sit, cum quoquam velle inde-
center rixari, & tempus non supersit, plures autores,
qui de spectris scripserunt evolvere, credo mihi a ne-
mine vitio verti posse, quod potissimum operam datu-
rus sim, ut in testimonium adducam Ludovicum Lava-
A terum

terum, Theologum Tigurinum eximium, inprimis cum hic in tractatu de spectris maximopere operam dederit, ut sententiam de existentia spectrorum, quantum fieri potest, multis argumentis corroboraret. Ita vero ille statim in præfatione. Multi, inquit, qui nihil harum rerum unquam vel viderunt vel audiverunt, putant omnia, quæ de iis dicuntur, esse meras nugas & aniles fabulas; homines enim simplices, item timidos, & supersticiosos sibi ipsis persuadere, quod hæc vel illa viderint & audiverint, cum res longe aliter se habeant. E diverso sunt alii, qui, cum primum aliquid audiunt, noctu præsertim, statim existimant, spectrum aliquod vagari, magnamque animo molestiam capiunt, eo quod res físicas a spectris non possint secernere. Quidam vero, præcipue illi, qui ex animabus defunctorum lucrum venantur, dicunt, pleraque, quæ audiuntur & conspiciuntur, animas esse mortuorum, opem a viventibus petentes, ut e cruciatu maximorum dolorum Purgatorii liberentur. Multi non plebeji solum homines, sed etiam EXCELLEN- TES viri, mirantur, an sint spectra, & quidnam sint. Et adhuc clarius part. I. cap. 2. p. 8. Complures fuerunt omnibus temporibus, qui negarunt spiritus aut spectra existere. Epicurei, quæ de illis referuntur, omnia riserunt, & pro figmentis ludibriisque habuerunt, quibus pueri & imperiti atque simplices homines terre- rentur &c. Hodierno quoque die multi PII, & BO- NI VIRI illa, quæ de spectris ulro citroque dicuntur, fabularum loco habent, partim quod toto vitæ tempo- re nulla eis apparuerunt, partim & præcipue, quod superioribus aliquot seculis homines, confictis appari- tionibus, visionibus miraculis, a Monachis & Sacrifi- cibus toties decepti sunt, ut nunc vera quoque pro fal- sis habeant.

§. II.

Deinde etiam opera danda, ut, antequam de quæ- *Premissa de*
 stione hac præjudiciali sententiam nostram aperiamus, *finitio spe-*
 declarem, quid nomine spectrorum intelligamus. (b) *etrorum.*
 Ubi missis sententiis variis Ethnicorum Philosophorum
 de spectrorum definitione (c) supponimus, eos, qui spe-
 ctrorum existentiam hodie inter Christianos adstruunt,
 per spectra intelligere substantias incorporeas, quæ con-
 spectæ vel auditæ, vel tactu etiam perceptæ, hominibus
 terrorem inferunt. (d) Utrum vero hæ substantiæ in-
 corporeæ sint animæ defunctorum, an angeli aut dæ-
 mones, ad nostrum scopum quidem id non pertinet, sed
 ea disquisitio Dominis Theologis est relinquenda. (e)

(b) Ne scilicet conceptu vago & confuso inepti fiamus ad
 observandas leges bonæ disputationis. Unde mallet,
 ut ipse Lavaterus *part. 1. c. 1.* non collegisset tam varia
 & diversa, lectores magis confundentia, quam erudien-
 tia de viso, visione, terriculamento phantasmate, pha-
 smate, pnevmate, Laribus, Præstitibus, Hostiliis, Geni-
 is, Penatibus, umbris, Lemuribus, Maniis, Lamiis, Stri-
 gibus, Grogonibus, incubis, succubis, Empusis, Fau-
 nis, Satyris, Silenis, Onocentauris, Harpyis, Syreni-
 bus & aliis infinitis. Quamvis aliquo modo excusatio-
 nem mereatur, cum titulus libri non solum de spectris
 loquatur, sed & de Lemuribus, & magnis, atque inso-
 litis fragoribus, variisque præfagitionibus &c.

(c) Quidam ex philosophis spectra appellabant species vi-
 sibiles, & quæ nos spectra vocamus, dicebantur ab iis
 Phantasmata Gellius *l. 5. c. 16.* *Stoici causas videndi di-*
cunt radiorum ex oculis in ea, quæ videri queunt, emissio-
nem, aerisque simul intentionem. Epicurus autem affluc-
re semper ex omnibus corporibus simulacra quedam cor-

A 2

porum

porum ipsorum, eaque sese in oculos inferre atque ita fieri sensum videndi putat. Cicero l. 15. Epist. 16. Quæ Epicurus & Democritus ἑδωλα, Cælius Epicureus spectra dixit. Scilicet, ut Cassendus explicat ad lib. 10. Laertii p. m. 129. species seu formas visibiles, sensibiles, intentionales, quas Cicero imagines, Quintilianus figuras, Lucretius simulacra dixit. Plutarchus de placitis philos. l. 4. c. 14 ea explicat de speciebus visibilibus in speculo. Phantasmata autem vocat ibidem cap. 12. quibus rapimur Phantastico & inani attractu. Hæc offeruntur Melancholicis & furiosis.

(d) Lavaterus l. 1. cap. 1. p. 1. Theologi accipiunt (spectrum) pro substantia incorporea, quæ conspectu vel auditu hominibus terrorem infert. Nos addidimus sensum tactus, cum multa narrentur de spectris nec visis, nec auditis, sed tactu perceptis. Confer Lavaterum part. 1. c. 4. p. 18.

(e) Gentiles enim, item Judæi noviores, item Turcæ crediderunt ac credunt, animas quasdam errare, & subinde hominibus apparere. Lavaterus part. 2. c. 1. Pontificii etiam docent, animas in inferno & purgatorio existentes quandoque apparere, atque Laicos instruunt, quomodo circa tales animas se gerere debeat, item docent, esse bonum opus, animas liberare. Id ibid. cap. 2. Quisnam sit scopus & effectus huius doctrinæ, docet c. 3. & postea falsitatem eius prolixius ostendit capite 4. & seq. per argumenta Theologica inculcans, quod spectra sint angeli mali, rarissime boni, nequaquam vero animæ mortuorum.

§. III.

Rationes igitur, quibus utuntur, qui spectra negant, potissimum ad duas classes referri queunt, vel enim factum respiciunt, vel causas facti. Quoad primam classem

Rationes eorum, qui spectra negant.

classsem non diffitentur ipsi dissentientes, quod sæpius homines, qui putarunt spectra sibi apparuisse, fuerint decepti a seipsis, sæpissime vero ab aliis hominibus. (f) Quoad secundam classsem utriusque deceptionis (g) variæ causæ esse possunt ac solent, tam naturales quam morales, puta melancholia, furor, meticulositas, imbecillitas visus & auditus, pertinacia, amor, odium, otium, invidia, avaritia, ambitio, lascivia, libido, cupiditas alios irridendi, furandi, superstitio &c. (h)

(f) Sic Lavaterus *part. 1. c. 2.* variis exemplis declarat, melancholicos & furiosos multa sibi imaginari, quæ revera non sunt, quorsum etiam refert Lycantropiam & Hydrophobiam, item Ephialtem. In *capite 3.* probat, meticulosos homines fingere, se spectra videre & audire, inprimis mulieres & pueros. In *capite 4.* ostendit, quod illi, qui imbecilli visu & auditu sunt, sibi multa imaginantur, quæ revera non sunt, item Ebrios multa videre quæ non sunt, quosdam videre seipsos, maximas item deceptiones oriri, si metus & imbecillitas visus aliorumque sensuum concurrant. In *capite 5.* transit ad eos, qui alios terrent, ut putent se spectra vidisse vel audivisse, v. g. juvenes hilares & jocosos, vestes quibus diabolum referant, induentes, scorta, scortatores, fures. *Capite 11.* recenset varias res physicas, vulgo pro spectris habitas, puta animalia, mures, catos, onocrotalos, canes, &c. Item echo, noctu lucentia, lucernas arden-tes, exhalationes, res in speculis opticis visas &c.

(g) Ita v. g. meticulositas causa non solum est, ut ipsi nos decipiamus, sed etiam ut decipiamus alios, quemadmodum oscitante uno oscitat & alter. Ita pertinacia & præten- sã infallibilitas, aut pudor intempestivus errorem consistendi, non solum nos impellit, ut alios stu-

dio decipiamus, sed etiam videmus quotidie homines tali pertinacia præditos, a seipsis decipi, ut credant se talia videre, quæ non vident. Quamvis ista applicatio non possit fieri in omnibus causis, sed ex illis quædam magis pertineant ad deceptiones proprias, ut v. g. imbecillitas visus, quædam ad deceptiones aliorum, ut cupiditas furandi, scortandi &c.

(h) Vide Lavateri capita modo lit. f. recensita. Potissimum autem huc pertinet *cap. 10. part. I.* cuius rubrica est; *mirum non esse, quod olim falsæ apparitiones factæ sint, neque mirum esse, si hodie quoque fiant*, ubi ipse sequentes causas, avaritiam, invidiam, odium, amorem &c. recenset, quod hæ præ reliquis hominum generibus eos, qui in monasteriis & collegiis degunt, ad fingenda spectra irritent.

§. IV.

*Fraudes
multa sacer-
dotum apud
Gentiles &
Clerici pon-
tificii hic in-
tervenientes.*

In primis autem tam Gentilium sacerdotes, quam apud Christianos Clerus Pontificius varias causas habuerunt, fictione spectrorum decipiendi Laicos, aut alios incautos, atque illis inanem metum incutiendi; Potissimæ causæ fuerunt, expletio tectæ libidinis, opum & gloriæ acquisitio, persuasio variorum errorum, qui si a Laicis crederentur, augebant honores & divitias Cleri &c. (i)

(i) Lavaterus *part. 1. c. 6. p. 22.* *His accedit, quod omnibus seculis aliqui sacerdotes extiterunt, qui res miras exercentes, & magicis artibus operam dantes, stultos homines, qui illos maximi fecerunt, variis modis demandarunt, ut magnam vim argenti colligerent, & voluptatibus indulgerent.* Ubi simul ex Iosepho adducit historiam de Mundo, ope sacerdotum Ægyptiorum, sub
fictio-

fictione ac si Anubis esset, Paulinam nobilem fœminam stuprante, item ex Ruffini Historia Ecclesiastica, de Tyranno sacerdote Alexandrino, sub specie Saturni matronas plurimas comprimente. In cap. 7. ex Theodoro Lectore refert exemplum Timothei Æluri, in idem Alexandria se angelum mentientis, & sic ad Episcopatum evehi, item notam historiam de quatuor monachis ordinis prædicatorum, Bernæ initio seculi decimi septimi multas apparitiones fugentium, ad refutandos Franciscanos, immaculatam conceptionem virginis fingentes, & propterea crematos. Subiungit Lavaterus p. 34. Certum est, quod, postquam illorum monachorum impietas, doli & scelera percrebuerunt, res Clericorum labefactari cœperint & multis piis viris magis magisque suspecta esse, cum dixerunt, hanc vel illam animam opem eorum expetivisse; cereos sua sponte accensos fuisse: hanc vel illam imaginem locutam, lacrymatam esse, ab uno loco in alterum se movisse; hunc vel illum divum monasterium ornasse pretiosis reliquiis: cruces sanguine Christi conspersas esse: etsi confirmationem Pontificum super his rebus impetrarint, tamen multi deinceps noluerunt credere, rem ita se habere. Item, quod hic vel ille sanctus Pater in ecstasim incidens res mirandas viderit; quod Franciscus & Catharina Senensis quinque vulnerum Christi stigmata in suo corpore gestarint. Ad hæc non immerito dubitari cœpit de transubstantiatione panis in corpus Christi, cum toties hostiam veneno infecerint. Item de illis, quæ de indulgentiis, vigiliis, ordinibus, purgatorio, aqua lustrali, satisfactionibus, pleno ore declamaverunt. Capite 8. ex Sleidano recenset ludum cruentum & funestum, a monachis Franciscanis Aureliæ in Gallis 1534. inventum, in odium fœminæ cuiusdam honestæ, ideo quod testamento suo cauerat ut sine pompa & strepitu sepeliretur. In capite 9. varia exempla ex

Stum.

Stumpfius Parochi in Helvetia, sub specie beatæ virginis virgunculæ simplici & superstitiôsæ apparentis, eique stuprum persuadentis, ex Roterodamo, alterius Parochi, spectrum fingentis, sed fuste probe dolati, item alterius, vivos cancos, quibus ad latus cereoli ardentis affixi erant, in cœmeterium noctis tempore immittentis, & plebem decipientis, ac si defunctorum animæ essent, quæ missis & eleemosynis flagitarent e cruciatu liberari, & similia ex Buchanano & propria experientia narrat. In capite 10. p. 45. vero ostendit, nec ipsos Pontifices a fingendis ejusmodi apparitionibus & spectris immunes fuisse, exemplo Bonifacii cætavi aliorumque. Et notanter dicit p. 44. *Ad hæc Clerici (pontificii) hanc quoque prærogativam habent, quod homines, præsertim superstiosæ, eos summa observantia colant & diligant: nemo putant, eos rebus malis, fraudibus & dolis studere: omnes expectant ab eis longe alia. Possunt igitur si rebus malis operam dent, facile latere, nisi Deus malitiam eorum, mirabili indicio prodat, & in lucem protrahat.* Propius ad rem faciunt ea, quæ Parte 2. cap. 3. p. 105. dissert. *His apparitionibus, missæ, simulacra, satisfactiones, peregrinationes religionis ergo, reliquiæ sanctorum, vota monastica, feriæ, auricularis confessio & alii cultus atque ceremoniæ; breviter omnia, quæ ex scripturis sacris probari non potuerunt, magnam auctoritatem paulatim nacta sunt. Res eo deducta fuit, ut multi pii & simplices homines genium suum fraudarent, ut haberent, quibus otiosos monachos & sacerdotes alerent, & quæ simulacris offerrent. Sacella, altaria, monasteria, perpetuos lychnos, anniversaria, fraternitates, & alia fundarunt, ut suos ex tormentis purgatorii redimerent. Hoc enim ut facerent, nocturni illi lemures jusserunt. Mutanda aliquando eorum hortatu fuerunt testamenta. His rebus sacerdotes & manachi parroccias*

roccias

roccias, collegia & monasteria annuis redditibus valde auxerunt! optima prædia, vineas, agros, prata, vinaria, piscinas, mancipia, jurisdictiones, magna dominia & jus gladii sibi compararunt. Postquam enim homines firmiter crediderunt animas redire, plerique omnia fecerunt, quæcunque illæ postularunt. Hoc modo festum omnium sanctorum & ordinem Carthusianorum ortum esse, simul perspicue ostendit p. 106. seq. Parte 3. cap. 4 p. 81. docet simile interesse sacerdotum Ethnicorum, dum umbræ apparentes petierunt honestam sepulturam, & ut justa funebria ac aliæ ceremoniæ in eorum gratiam haberentur, unde cenotaphia nata esse, Septimas, Tricesimas, Anniversaria sacra &c. Denique ead. part. 3. cap. 10. p. 200. adhuc alia observat huc pertinentia; scilicet persuasum esse populo, ad pellenda spectra imprimis conferre, si quis oret Ave Maria. Ulterius progressi, inquit p. 202. aquam peculiaribus ceremoniis exorcisarunt, & consecrarunt &c. hanc vim ei tribuentes inter alia, quod pellat spectra & phantasmata. Salem similiter consecrarunt & docuerunt, quocumque projiciatur, pellere spectra &c. Ad hæc lucernas, palmas, herbas & alias creaturas certis ceremoniis & verbis adjurarunt, ad pellenda, ut vocant, phantasmata. In loca illa, in quibus spectra vel visa vel audita sunt, & hæc & alia, ut reliquias sanctorum, detulerunt. Affirmarunt etiam, campanas vel tintinnabula suo clangore diabolos ex aere pellere. Cæterum animæ illæ fictitiæ nihil petierunt tam obnoxie, quam ut frequentes missæ in eorum gratiam celebrarentur: illas enim ad redimendum eas ex purgatorio maximas & incredibiles vires habere asseruerunt. Et p. 205. Audivi homines, qui proficiscerentur, se tam superstitiosos fuisse, ut, cum sacerdos hostiam, ut vocant, elevaret in celebratione missæ, statim manu vultum deterferint, quod crederent ad hoc prodesse, ut nulla spectra adspectabili forma illis essent occursura.

B

§. V.

§. V.

Rationes affirmantium spectra, non omni exceptione majores.

Confirmavit eos, qui existentiam spectrorum negarunt, quod viderent rationes, quæ pro eorum existentia proferuntur, ita esse comparatas, ut ex hypothese ipsorum dissentientium non pauca contra eas proferri haud absque verosimilitudine possint. Id quod docebunt sequentia.

§. VI.

Scilicet (l) provocatio ad varias historias gentilium.

Dari spectra, probare voluerunt dissentientes ex variis historiis gentilium. (l) Sed non deficit prioribus exceptio, etiam historicos Gentilium potuisse bona fide errare, uti errarunt hodiernum multi viri boni pontificii, miracula falsa pro veris narrantes, (m) aut etiam ipsos, de quibus talia narrantur, vel fuisse deceptores, aut deceptos. (n)

(l) Huc pertinet integrum *Cap. 12. part. 1.* Lavateri, scilicet ex Suetonio, quod Triton Julio Cæsari apparuerit, ex Plutarcho, Theseum in pugna Marathonia visum, item de Bruti malo genio, item ex Valerio Maximo, Dione Cassio, Plinio, Capitolino, Vopisco, Ammiano Marcellino, Lucano, plura exempla ibidem adducta.

(m) Ut taceam, quæ de historicorum Græcorum & Romanorum quorundam fide, etiam in aliis suspecta, jam alii narrantur. Conf. dissert. Dn. Præsidis de Fide Juridica *cap. 2. §. 12. 17. seq.* & in cautel. circa præcogn. Jurisprud. *c. 5. p. 67. seq.*

(n) Quod facile patebit, si quis ad singula a Lavatere adducta in *d. cap. 12.* applicet monita ejusdem jam supra
lit. f.

lit. f. excerpta; annon metus, debilitas visus, lascivia, ambitio, avaritia &c. ejusmodi historiis occasionem dederint.

§. VII.

Sed tamen insuper probatur, esse spectra, ex historia veteris Ecclesiæ & Scriptis Sanctorum Patrum (o). Hic vereor, ne increduli eadem opponant, quæ opposuerunt historiis gentilium (p), ne urgeant, sæpe sub nomine Ecclesiæ veteris, latere Ecclesiam superstitionissime Papalem (q), item nec Patres primorum seculorum, etiam aliis maxime venerandos, hic a suspitione fraudum, faltem piarum, immunes esse (r).

(2) *Ad historias veteris Ecclesiæ & scripta sanctorum Patrum.*

(o) Ita Lavaterus *part. 1. cap. 13.* ex Sozomeno, Theodoro Lectore, Nicephoro, Abdia, Ambrosio, Augustino, Gregorio, vitis Patrum, vita Joh. Chrysofomi, exempla de spectris adducit.

(p) Scilicet Patres, etsi fuerint viri sancti, optimi, pii, homines tamen fuerunt. At errare humanum est. Affectibus incitari ad pias fraudes, ut vocantur, humanum est.

(q) Loquatur hic ipse Lavaterus *d. c. 13 p. 60.* *Apud Nicephorum & Abdiam multa extant de visionibus, somniis, miraculis sanctorum, item de spectris. Diligentius enim illa descripsisse doctis videntur, quam alia, quæ plus ad propositum fecissent, & majore cum fructu a lectoribus cognosci potuissent. Evolventi historias, quæ posteris temporibus, præsertim a monachis descriptæ sunt, innumera hujus generis occurrunt. Hoc tamen dissimulare non possum, multa ab eis ita describi, ut lectoribus non immerito suspecti sint. Ludovicus Vives, Beatus Rhenanus, & alii viri do-*

Eti in descriptione aliarum quoque rerum, de monachorum Chronicis queruntur, quod ab hominibus indoctis absque iudicio collecta sunt. Subiungit quidem Lavaterus. Quisque tamen tribuat eis, quantum voluerit. Etsi vero multa in illis sint inepta & ridicula, tamen credendum est, quaedam saltem ita se habere, ut illi literis mandarent. Sed mallet, ut rationem addidisset, cur illis in quibusdam, quæ de spectris narrant, credendum sit. Nam de aliis rebus nemo forte litem movebit Lavatero. Imo audiamus ipsum Lavaterum capite statim sequente 13. p. 62. Quod legendas sanctorum, ut vocant, promptuaria exemplorum & vitas patrum attinet, in quibus multæ apparitiones spirituum continentur, non multum iis tribuere possumus. Pleraque enim, quæ in illis extant, parum sunt verosimilia. Fortassis religionem & timorem hominibus, fictis illis narrationibus, injicere voluerunt &c. Petrus Damianus &c. cujus magna est in Papatu propter doctrinæ & pietatis opinionem autoritas, narrat, quendam Clericum Coloniensem, quodam tempore equo fluvium transeuntem, Sanctum Severinum, Episcopum Coloniensem, (qui non multo ante e vivis excesserat, & sepulcro conditus multis miraculis claruerat) in illo vidisse. Hunc apprehendisse frenum Clerici, ne ulterius progrediretur. Clericum obstupuisse, & cur illic tantus vir detineretur? inquisivisse. Episcopum petiisse, ut manum ei præberet, ut sentiret, quomodo haberet. Cumque manum Clerici aquæ impressisset, momento, propter ingentem calorem carnes resolutas diffluxisse, ut nuda ossa tantum apparerent. Ad quem Clericus: Cum sis tam celebris in Ecclesia, qui fit, ut ita crucieris? Respondit Severinus: hanc solum ob causam, quod horas canonicas per distincta horarum spatia non absolvi. Fui enim in aula Imperatoris, consiliis ejus occupatus. Mane omnibus cocervatis, toto die negotiis aliis fui implicatus, ideo hujus ardoris fero supplicium. Sed omnipotentis Dei auxili-

um uterque imploremus, ut manum tuam restituat, quod statim factum est. Et dixit ad Clericum: Vade fili, obsecra fratres Ecclesie nostrae, ut pro me preces fundant, & indigentibus eleemosynas distribuant, sacrificiorumque votis insistant. His enim peractis ego mox ex tormentis illis liberabor, & expectantibus me beatorum civium choris adjungar. Et merito Lavaterus totam hanc narrationem pro fabulosa habet. De aliis igitur, cur non idem ferant iudicium alii, causam non videmus.

(r) Quod Gregorii dialogos attinet, inquit Lavaterus part. 2. cap. 12. p. 145. non possum dissimulare, multa illis contineri, quae nequaquam verisimilia, sed fabulis anilibus similia sunt. Non quod sanctus ille Pater ex malitia ea exscripserit, sed quia nimis fuit credulus, & multa ex aliorum potius relatione in suos liberos contulerit, quam quod certa & explorata habuerit &c. Deinde aetate Gregorii captum est, illis apparitionibus & visionibus multum tribui. Vera quoque & simplex doctrina illis ipsis temporibus valde ceperat labefactari. Plurimum autem refert, in quae quisque tempora incidat. Ipsemet fassus est sua tempora &c. Quidam eum excusantes dicunt, quod ideo dialogos suos miraculis & prodigiis reverterit, ut pertinaces & duri animi Longobardorum illis exemplis mollescerent, veramque religionem amplecterentur, quam tantopere infectati fuerant. Quod autem nequaquam utile sit his adminiculis, fictis scilicet narrationibus propagare veram fidem, etiam Vives lib. 5. de tradendis disciplinis, agnoscit. Sed forte Augustini saltem autoritas erit omni exceptione major. Utinam eam non ipse Lavaterus deprimeret, dum in arte 3. cap. 10. p. 199. seq. ubi voluit ostendere, varias superstitiones paulatim

tim crevisse, de eo sic scribit: D. Augustinus lib. 22. de civit. Dei cap. 8. ponit talem historiam. Vir Tribunitius Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum Cubedi appellatum, ubi cum afflictione animalium & servorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti, comperisset, rogavit nostros, me absente, Presbyteros, ut aliquis eorum eo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi sacrificium corporis Christi, orans, quantum potuit, ut cessaret illa vexatio. Deo proptinus miserante cessavit. Acceperat autem ab amico suo terram sanctam, de Hierosolymis allatam, eamque suspenderat in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse poteretur. At ubi domus ejus ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo suo, reverentiæ causa habere volebat &c. Subjuxit statim Lavaterus. Hinc claret, superstitionem statim cepisse, & ut fit, ingenti incremento auctam esse &c. Mox etiam ceptum est, orari pro animabus, & sacrificari, & bono quidem animo, quod ex quibusdam locis sanctorum patrum non obscure intelligitur. Postea cum Episcopi & Parochi veteres superstitiones non modo non correxerunt, sed potius bona, ut vocant, intentione auxerunt, tandem in immensum auctæ sunt.

§. IIX.

(3) Ad historias ab aliis scriptoribus idoneis allatas.

Porro probatur ex aliis scriptoribus idoneis, ut Alexandro ab Alexandro, Baptista Fulgoso, Philippo Melanchthone, Johanne Manlio, Ludovico Vive, Hieronymo, Cardano, Olao Magno, spiritus interdum appa-

appa-

apparere (s). Sed ut taceam, hic misceri quosdam sublestæ fidei, (t) non poterit horum major esse autoritas, quam sanctorum patrum. Et vel sola narratio ex Melanchthone excerpta fabulam sensibilibus olens, reliquorum scriptorum traditiones merito suspectas reddidit. (u)

(s) Vide Lavaterum *part. 1. cap. 15.*

(t) Nam v. g. Manlii loci communes non sunt majoris fidei, quam vitæ patrum & promptuaria exemplorum, de quibus, quid ipse Lavaterus sentiat, jam excerptimus lit. g. Cardanum vero, hominem meticulosum, melancholicum, & sæpe fatuum plane, ut ex ipsius vita ab ipso met descripta videri potest, quis inter historicos idoneos referat? De Olai Magni mendaciis hodie nemo dubitat.

(u) Nam Melanchthon reliquis a Lavatero hic adductis omnibus, si non præferendus, certe nemini eorum postponendus est. Ita vero se habent, quæ ex Melanchthone excerptis Lavaterus. *In libro, quem Melanchthon inscribit: Examen Theologicum, recitat historiam: se habuisse amitam, quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, duo domum ejus ingressi sunt: quorum hic in mariti speciei, se maritum esse mulieris defunctum dicebat: alter procerus, Franciscani monachi formam induerat. Hic maritus ad focum accedens, mæstam salutat uxorem, eamque sine metu esse jubet, asseritque se venisse, ut quædam ei mandaret. Hinc longum monachum tantisper in hypocaustum secedere jubet, inde sermonem exorsus, sacrificulos tandem conduci, qui missus recitent, maximopere orat, obsecrat, & obtestatur impense, atque discessurus sibi dextram porrigi jubet, perterrefactæ autem, exhorrescentique*
cum

CUM

cum se nihil damni daturum promitteret, dexteram illa dat, quæ, etiamsi non læderetur, tamen usque adeo uri videbatur, ut semper manserit nigra. Postea evocat Franciscanum, & simul egressi incunctanter evanescent. Jam mallet scire, quid Lavaterus responsurus sit Pontificio, qui fabulam illam ex Petro Damiano supra recensitam lit. q. pro vera historia narraret & ad pietatem Damiani provocaret. Haud dubie allegaret, quod fabula hæc inventa sit ad persuadendam necessitatem horarum canonicarum. Cur non igitur etiam sensit, fabulam hanc ab amita Melanchthonis inventam esse, ad persuadendam necessitatem missarum pro animabus in purgatorio. Ergo amita Melanchthonis pro privilegio apud sagaciores non gaudebit, ut quis hac in parte ipsi credat, etsi alias potuerit esse foemina pia.

§. IX.

(4) *Ad quotidianam experientiam.*

Ulterius ad quotidianam experientiam provocat Lavaterus, (x) quod scilicet spiritus opem petant, notu in extruendis novis ædificiis laborent, in fodinis dæmones appareant &c. Sed uti contra leges bonæ disputationis hic iterum vera supponuntur, de quibus, an ita contigerint, in quæstione est, (y) ita oblitus est Lavaterus eorum, quæ alibi de credulitate virorum proborum ipse annotavit. (z)

(x) Lavaterus *part. 1. c. 16.*

(y) Inprimis mirandum, quod Lavaterus ad illam quotidianam experientiam referat illos casus p. 68. *quod auditi sint spiritus, qui interrogati: quinam essent? dixerunt: se esse animas cruciatus patientes, & si quis interrogaverit, quomodo ex illis cruciatibus liberari possint, responderunt, si certus missarum numerus celebretur, peregrinationes ad divos instituantur, &c. postea multa luce*

luce & gloria apparentes dixerint se liberatas esse, suisque benefactoribus gratias egerint, promiserintque, se quoque apud Deum & divinam Virginem pro illis intercessuras esse.

(z) Hodie quoque, inquit, *part. 2. c. 12. p. 145.* multi sunt pii & honesti viri, qui hoc vitio laborant, quod nimis cito credunt, seque aliis ridendos præbent. Ex se alios metiuntur. Puderet eos aliquid falsi asserere. Ita putant; alios quoque affectos, qui eorum simplicitate & bonitate abutuntur.

§. X.

Denique quod textus Sacrae Scripturae attinet, de discipulis perterritis, Salvatorem pro spectro habentibus Matth. 14. Luc. 24. de spectro sub Samuelis umbra apparente, lib. 2. Samuelis, de manu in convivio Regis Balthafaris apparente, Dan. 5. &c. (a) haud dubie dissentientes urgebunt, per metum discipulorum non probari spectra (b), & de Saule, umbram Samuelis provocare cupiente, incertum esse, an & quid Sauli apparuerit. (c)

(s) Ad testimonium Sacrae Scripturae.

(a) Nam reliqua exempla, a Lavatero *part. 1. cap. 18.* adducta tanquam adhuc magis dubia, asserere nolui, scilicet ex 2. Sam. 5. & 1. Paralip. 14. de strepitu in cacuminibus arborum excitato. Ubi addit Lavaterus. *Volunt hunc sonitum portentosum fuisse.* Item 1. Sam. 7. de voce magna super Philistæis audita, 2. Reg. 6. & 7. de Syris strepitum curruum, hinnitum, equorum & fremitum ingentis exercitus audientibus. Nam hæc omnia etiam alio modo miraculose fieri potuerunt, quam per spectra. Item de spectris, quorum mentio fit 2 Machab. 3. 10. & 11. Nam ipse Lavaterus fatetur, hunc librum non esse Canonicum. Et parum persuadebit dissentientes ratio Lavateri, licet circa exempla talem adduxerit; quia videlicet hi libri conjuncti sint libris Canonicis & a quovis legi possint.

C

(b) Ipse

(b) Ipse Lavaterus *part. 1. c. 3. p. 14.* exemplum hoc de discipulis refert in capite, ubi tractat, quod meticulosi homines fingant, se spectra videre & audire, & subjungit p. 15. *Hoc loco vides, pavore factum esse, ut discipuli Dominum ipsum spectrum esse putaverint. Mirari itaque nemo debet, si nos quoque metu impediti unum pro altero habeamus, nobisque persuadeamus, quod spiritus viderimus, ubi nulli fuerint.*

(c) Nihil quidem hic definimus, sed rem Dominis Theologis tractandam relinquimus. Interim certum est, Sacerditem putasse, quod ipse Samuel apparuerit Sauli; alios vero putare, Saulem nihil vidisse, sed potius mulierem decepisse Saulem fingendo apparitionem, & ex ventre locutam fuisse. Et cum adeo hæc quæstio de expositione illius loci non pertineat ad articulos fidei, neque in Augustana Confessione aut etiam in Formula Concordiæ aliquid de ea sit definitum, licebit saltem salva orthodoxia, unam ex his sententiis, quæ verosimilior videtur, amplecti.

§. XI.

*Afferitur,
dari spectra,
sed eorum
exempla esse
rarissima.*

Quid ergo dicemus? An negabimus existentiam spectrorum? Absit. Credimus utique dari spectra, partim, quod ad exemplum ex Daniele nihil sit, quod regeri possit, (d) partim etiam, quod non desint experimenta aliorum, de quibus nulla est suspicio fraudis aut falsæ imaginationis. (e) Interim credimus, ex mille, quæ referuntur exemplis, paucissima vera esse. (f)

(d) Nam liber Danielis est Canonicus, & apparitio illa a pluribus visa fuit.

(e) Ita Dn. Præses mihi retulit, se a viro integræ fidei, minime meticuloso, audivisse, quod triduo ante ortum incendium ipse viderit in hypocausto, manum humanam in loco, ubi nullus homo subsistere poterat, ter pulsasse

ab

ab extra fenestram illius hypocaufti. Ergo hic nostra facimus verba Beati Pufendorffii in Epist. ad amicos p. 125. *Eridis Scandicæ: Sic non credam ego diabolum dari (ex imputatione Becmanni) qui ejusdem satellitem tantarabie in me sævire sentio? Nam quæ Becmannus in me patravit, humanam malitiam longe excedunt. Sed quod spectra peculiarem articulum fidei constituent, nondum audivi, super quibus si quis ad inquisitionem me trahat, sic respondebo: Me nunquam spectrum vidisse, nec ut videam, cupere. Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illusionibus aliorum fingi putare. Omnibus promiscue fidem detrabere temerarium censeo.*

(f) Propter rationes hæcenus in thesibus præcedentibus adductas.

§. XII.

Cum vero spectra sint varii generis & in variis locis compareat, (g) confessio hæc de existentia spectrorum nondum sufficit ad dissertationem præsentem. (h) Ea enim non obstante credimus, omnes illas narrationes de spectris ædes infestantibus, (i) non esse aniles, sed astute vel a Sacerdotibus gentilibus, (k) vel a Clero Pontificio, (l) vel a Furibus (m) & Scortatoribus (n) excogitatas fabulas.

De existentia tamen spectrorum ædes infestantium valde dubitatur.

(g) Lavaterus Part. I. cap. 19. p. 85. *Etsi vero omnibus in locis hæc (spectra) audiantur, præcipue tamen in campis illis, in quibus prælia commissa, vel in locis, ubi supplicia de fontibus sumuntur: in sylvis, in quas olim adjurarunt dæmonas expulsas ex hominibus: in templis, monasteriis, circa sepulcra & limites regionum atque agrorum: in carceribus, domibus, arcibus, aliquando in ruinis & ruderibus arcium.*

(h) Nam a genere ad speciem non valet illatio affirmativa,

aut ab una specie ad aliam. Datur leo, datur draco, datur capra, sed tamen propterea non datur chimæra.

(i) Dico: ædes infestantibus, non in ædibus apparentibus. Nam de prioribus hic est quæstio, non de posterioribus. Scilicet non datur haud dubie actio ad rescindendam locationem conductionem, si spectrum saltem rarissime appareat & nemini noceat in ædibus. Sed qui metum spectrorum putant esse causam rescindendi conductionem, loquuntur de spectris vel nocentibus & damnum dantibus, vel certe inhabitantes ita frequenter & graviter terrentibus, ut inhabitari tuto non possint. Ergo non negamus, spiritus apparere in ædibus. Neque adeo huc spectat aut nobis opponi potest manus illa apud Danielelem. Neque negamus aut non credimus ea, quæ subinde de spectris narrantur apparentibus in castris aut ædibus principum, quoties princeps aliquis moriturus est, sed iudicium aut fidem nostram hic saltem suspendimus.

(k) Ni fallor, antiquissima narratio de tali spectro est illa, quæ legitur ap. Plinium secundum l. 7. Epist. 27. ad Suram. *Erat Athenis spatiosa & copax domus, sed infamis & pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur. Mox apparebat idolon, senex macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quotiebatque. Inde inhabitantibus tristes diraque noctes, per metum, vigabantur: vigiliam morbus, & crescente formidine, mors sequebatur. Nam interdiu quoque, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inerrebat, longiorque causis timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totoque illi monstro relicta: proscribebatur tamen,*

men,

men, seu quis emere, seu quis conducere, ignarus tanti mali, vellet. Venit Athenas Philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, imo tanto magis conducit. Ubi cæpit advesperascere, jubet sterni sibi in prima domus parte, poscit pugillares, stilum, lumen. Suos omnes in interiora dimittit. Ipse ad scribendum animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simulacra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere stilum, sed obfirmare animum, auribusque prætere, tum crebescere fragor, adventare etiam, ac jam, ut in limine, jam ut intra limen audiri. Respicit, videt, agnoscitque narratam sibi effigiem. Stabat, innuebatque digito, similis vocanti. Hic contra, ut paululum expectaret, manu significat, rursusque ceris & stilo incumbit. Illa scribentis capita catenis insonabat. Respicit rursus idem quod prius innuentem: nec moratus tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis. Postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem. Desertus herbas & folia concepta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniunt ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus ævo terraque putrefactum nuda & exesa reliquerat vinculis. Collecta publice sepeliuntur. Domus postea rite conditis manibus caruit. (i. e. phasmatibus) Volui locum totum describere, quia sæpius ad eum infra provocabimus. Excerptit etiam totum, etiam cum iis, quæ antecedunt & sequuntur, Lavaterus Parte I. cap. 12. p. 54. sqq. Catanæus in notis ad Plinii dictum locum provocat ad Luciani Philopseudem, ubi eandem rem, sed sub aliis cir-

cumstantiis, narrari asserit. Ergo describamus & hunc Luciani locum ex Tom. II. p. 750. sq. secundum versionem Thomæ Mori. Atqui inquit ille (Arignotus Philosophus Pythagoreus) si quando Corinthum veneris, roga, ubi sit Eubaditæ domus. Atque ubi tibi fuerit indicata, nempe circa Craneum, in eam ingressus, dic janitori Tibio, velle te videre, unde dæmonem Pythagoricus Arignotus, quum adduxisset, abegerit, ac deinceps habitabilem domum reddidit. Quidnam hoc erat Arignote? rogabat Eucrates. Inhabitabilis erat, inquit ille, diu propter terricula, quod si quis inhabitasset, expavescens illico fugiebat, exactus a quodam horrendo ac terribili spectro. Deciderat ergo jam, tectumque rumpebatur, neque quisquam erat omnino, qui eam ingredi fuerit ausus. Ego vero ubi hæc audivi, libellos sumens, (sunt autem Ægyptii mihi de talibus rebus admodum multi) veni in domum circa primam vigiliam, debortante hospite ac ferme detinente, postquam didicerat, quo iturus essem, in certum, ut putabat, exitium. At ego summa lucerna solus ingredior, atque in vastissimo atrio collocata lumine, humi sedens tacite legebam. Adest vero dæmon ille, cum quopiam e vulgo se congressurum ratus, ac me quoque, quemadmodum alios, perterriturum, squalidus, birsutus, ac tenebris nigrior. Atque hic cum adstaret, undique me assultim petens, tentavit, si quo possit expugnare, ac modo in canem, modo in taurum, modo in leonem vertebatur. At ego correpto in manum quam maxime horrendo carmine, simulq; vocem imitatus Ægyptiam & incantans, eum, in domicilii tenebroso angulum quendam compuli. At quum animadvertissem, ubi se in terram condidit, tum destiti. Mane autem desperantibus universis, ac me quemadmodum

modum

*modum alios, mortuum sese reperturos putantibus, præter omnium spem progrediens, Eubatidem adeo, feliciter ei annuncians, quod puram sibi ac a spectris liberam domum jam liceat incolere. Atque illum assumens aliosque multos, quum ad locum duxissem, ubi condentem se demona conspexeram, jussi ut sumtis lignonibus spatulisque suffoderent. Atque ubi id fecerant, inventum est, fere ad passum defossum cadaver quoddam marcidum, ossibus tantum humano specie coherentibus. Illud igitur effossum sepelivimus, domus vero postea turbari prodigiis desit. Fabulam esse id, quod Lucianus hic recenset, ex ipso Luciano patet. Cujus etsi non sit magna autoritas apud eos, quorum mentes spectris sunt occupatæ, hodiernis tamen temporibus apud cautiore non est tantum viri odium, postquam summe reverendus Augustanorum Antistes Treunerus in dissertatione Jenæ habita, de Luciani Theologia, eum ab Atheismi calumnia liberavit. Sed nolo eius autoritate hic uti, cujus alias totus ille dialogus eo spectat, ut doceat, etiam philosophorum suorum temporum turpissima mendacia, ad vanam gloriam comparandam, imposuisse incautis. Ipsæ circumstantiæ satis hinc inde docent, purum putum mendacium esse, quidquid Arignotus ibi narrat. Unde prudentius fecit Plinius, (si, ut Cutanæus putat, verum est, quod Plinii & Luciani narratio sit eadem) quod circumstantias illas mendaces omiserit, & modestioribus circumstantiis factum narraverit, propius ad aliquam verosimilitudinem accedens. Interim & illud Plinius ab aliis audivit, & pro sua in narrantes propensione credidit. Sic enim ipse *d. epist. 27. lib. 7.* antequam historiolum illam narraret, *jam illud, inquit, nonne & magis terribile non minus mirum est? quod exponam, ut accepi.* Et post finem narrationis. *Et hæc quidem affirmam.**

man-

manibus credo. Quod si quis repetat ea, quæ jam supra ad §. 4. lit. l. notavimus ex Lavatero, quod interesse sacerdotum Ethnicorum fuerit, ut iusta funebria haberentur defunctis, quilibet facile subodorari potest, quem in finem fuerint illa, quæ modo ex Plinio & Luciano excerptimus, efficta. Forte etiam ipsi Philosophi talia finxerunt ad persuadendas doctrinas quasdam, ex recta ratione vix demonstrabiles. Notum est, Platonem tria iustitiæ genera statuisse, primum circa Deos, secundum erga homines, tertium circa defunctos, scilicet honestam sepulturam. Unde natum commune præceptum juris gentium de sepeliendis mortuis. Vid. Dn. Præf. *Instit. Jurisprud. div. lib. 3. c. 10.* Et Pythagoreos etiam ab ista doctrina non fuisse alienos, conjectari licet ex ipsa Luciani narratione, quam Philosopho Pythagoreo tribuit.

- (1) Scilicet illæ narrationes, ubi spectra apparuisse dicuntur in ædibus, urgentia, ut missæ pro iis habeantur, ut eo citius ex purgatorio liberentur. Quorsum pertinet ex supra recensitis illa fabula amitæ Philippi Melancthonis. Pulcher est locus Gilberti Cognati, viri docti & amanuensis olim Erasmi Roterodami, in annot. ad *cit. dial. Luciani p. 584.* Cujus verbis adeo malo, quam meis, mentem meam exprimere: *Fructum, inquit, nobis offert iste dialogus (Luciani) ut neque magicis habeamus prestigiis fidem, & superstitione careamus, quæ passim sub specie religionis obrepit; cum vitam ut agamus minus anxiam, minus videlicet expavescentes tristitia quæpiam ac superstitiosa mendacia; quæ plerumque tanta cum fide atque autoritate narrantur, ut Augustino, viro gravissimo, hostique mendaciorum acerrimo, nescio quisnam veterator persuaserit, ut fabulam illam de duobus Spurinis, altero in vitam redeunte, altero decedente, tanquam rem suo ipsius tempore gestam pro vero narraret,*

raret,

raret, quam Lucianus in hoc dialogo mutatis tantum nominibus, tot annis, antequam Augustinus nasceretur, irrisit. Quo minus mireris, si pinguioris vulgi mentes suis figmentis officiant ii, qui se tum demum rem magnam confecisse putant, Christumque sibi devinxisse perpetuo, si commenti fuerint aut de sancto aliquo viro fabulam, aut de inferis tragædiam, ad quam vetula quæpiam aut delira lacrymetur, aut pavida inhorrescat. Itaque nullam fere martyris, nullam virginis vitam prætermiserunt, in quam non aliquid hujusmodi mendaciorum inseruerint; pie scilicet, alioquin enim periculum erat, ne veritas non posset sibi ipsa sufficere, nisi fulciretur mendaciis. Nec veriti sunt, eam religionem contaminare figmentis, quam ipsa veritas instituit, & in nuda voluit veritate consistere. Nec viderunt usque adeo nihil istiusmodi fabulas conducere, ut nihil perniciosius officiat. Nempe ubi admixtum subolet mendacium, veritas illico minuitur, ac labefactatur autoritas. Unde sæpe mihi suspicio suboritur, magnam hujusmodi fabularum partem a vafri ac pessimis nebulonibus confictam, quibus studium fuit, partim ex incauta simplicium potius, quam prudentium credulitate voluptatem capere, partim fabularum fictarum commercio fidem veris Christianorum historiis adimere, quippe qui frequenter quædam bis, quæ in Sacra Scriptura continentur, tam vicina confingunt, ut facile se declarent, ad ludendo lusisse. Quamobrem quas scriptura nobis historias divinitus inspirata commendat, eis indubitata fides habenda est, cæteras vero ad Christi doctrinam tanquam ad Critolai regulam applicantes caute & cum judicio aut recipiamus aut respuamus, si cavere volumus & inani fiducia & superstitiosa formidine. Illustrabat etiam hic Gilberti Cognati locus ea, quæ jam supra

D ad

ad §. 7. lit. r. de autoritate S. Augustini in quæstione de spectrorum existentia differui, idque credo non ingratum futurum iis, apud quos alias Augustini autoritas fere scripturæ autoritati æquipollet.

(m) Lavaterus Part. 1. cap 5. p. 21. *Fures sub hoc prætextu sæpe nocturno tempore alios expilarunt, qui, cum putarint, se audire spectra, fures illos non abegerunt.*

(n) Idem ibidem. *Ad hæc omnes norunt, scorta & scortatores sub hoc prætextu interdum longo tempore rebus Veneris operam dedisse, & domesticis persuasisse, lemures in domo vagari, ne ipsi in facinore deprehendi possent, sed optatis amoribus fruere. Non semel tales spiritus a magistratibus comprehensi, & publica infamia affecti sunt.*

§. XIII.

Sed supponitur tamen in gratiam dissentientium & illa, sub limitatione raritatis.

Cæterum ne incredulitas nostra faciat præjudicium vel veritati, vel etiam credulitati aliorum, etiam spectra ædes infestantia dari firmiter sibi persuadentium, ac justum ob metum talium spectrorum esse rescissionem contractus conductionis afferentium: Age in eorum gratiam supponamus, dari etiam ejusmodi spectra. Sufficiet enim & hic nobis, quod dissentientes, si pari æquitate nobiscum agere velint, minimum sint concessuri, quod saltem plurimæ narrationes de talibus spectris fabulæ sint. (o)

(o) Quod si quis eo impudentiæ procedere velit, ut omnes vetularum & nugatorum fabulas de spectris domesticis pro veris aut verosimilibus habendas esse audeat, is nosse debet, quod cum eo nullum sit nobis negotium, scribimus enim in gratiam orbis sana ratione utentis, non eorum, qui solo præjudicio autoritatis dicuntur.

§. XIV.

§. XIV.

Jam videamus, an metus ejusmodi spectrorum in virum constantem cadat? Negamus. Nam fortes & animosi viri non torquentur a spectris, sed meticulosi, fœminæ pueri &c. (p)

Metus spectrorum non cadit in virum constantem.

(p) Loquatur iterum pro me Lavaterus part. 1. cap. 3. p. 15. *Qui forti & excelsa animo sunt, ab omni metu vacui raro vident spectra. De Scythis, gente montana & pellicosa traditur, quod eis nulla spectra appareant. Leones memorant, larvis non terreri: sunt enim animosi & impavidi. Plutarchus in vita Dionis, a pueris, mulieribus, egrotis, deliris, & meticulosis hominibus spectra videri, jam suo tempore testatus est. Item Lavaterus part. 3. cap. 5. p. 184. optimum remedium adversus spectra esse docet, ut fortes simus, impavidi & constantes in vera fide.*

§. XV.

Quæ ratio uti valet in toto humano genere, cuiunque religioni quis sit addictus, ita omnium maxime attendenda est inter eos, qui non solum Christianæ, sed infuper Evangelicæ religioni addicti sunt, (q) ut quibus ob evidentes rationes rarissime apparent spectra & larvæ. (r)

Omnium minime vero apud A. C. addictos.

(q) Lavaterus part. 1. cap. 19. p. 83. *Qui constantes sunt in vera fide, rarius hæc vident vel audiunt, quam superstitiosi, ut in aliis quoque rebus.*

(r) Tractat ea de re Lavaterus part. 3. integr. cap. 2. cujus rubrica est: *Quenam sit causa, quod nostris temporibus pauci spiritus conspiciantur vel audiantur. Ubi p. 178. hæc habet: Sunt aliæ quoque causæ, ob quas rariora sint hæc. Si quis se semel, iterum, tertio fallat, deinceps aperis oculos,*

D 2

vides

vides quid agat, quid moliatur. Ita cum sæpius decepti sumus ementitis visionibus, non facile credimus, si nobis dicatur, aliquam animam vel spiritum apparuisse. Adhæc cum pauci nunc sibi metuant a spectris, facile invenirentur, qui quævere ea vellent, videre, imo contrectare. Hoc scitur. Igitur nemo facile personam induit, aut alias animam esse mentitur. Pueris facile persuadetur, adesse virum atrum, proceram faminam, quæ in saccum plorantes condat. Sed postquam adoleverint, non amplius larvis & hujuscemodi sermonibus terrentur. Ridebunt tuam stultitiam si deinceps sic terrene eos instituas. Ita cum pueri essemus in scripturis, hoc est, sensum earum non assequerentur, potuerunt nobis multa persuaderi. Nunc cum illas in omnibus linguis legimus, in illis quotidie proficimus, non patimur nobis ita illudi, nec cuivis apparitioni credimus. Quod spectra pepulit Bernensium Monachorum detecta malitia? Terriculamenta in hortis & agris eriguntur ad pellendas aves, quæ etiam tandem nugas esse sentiunt, nec amplius ejusmodi ludibriis abiguntur. Quod igitur mirum, si post maximam pietatis & veritatis jacturam homines, quantumvis simplices, tandem oculos aperiant.

§. XVI.

Ergo nec ob
talem me-
tum rescindi
potest condu-
ctio ædium.

Ex dictis jam facile definitur quæstio, an conductor ædium possit recedere a conductione, non soluta mercede de qua convenit, prætendens metum spectrorum? Scilicet neganda est quæstio, quia metus hic est omnino vanus, per hætenus dicta. (s)

(s) Vani autem timoris justa excusatio non est l. 184. de R. l. Propius ad rem facit l. 27. §. ult. ff. locati. Interrogatus est,

est, si quis timoris causa emigrasset, deberet mercedem nec ne? Respondit, si causa fuisset, cur periculum timeret, quamvis periculum vere non fuisset, tamen non debere mercedem. Sed si causa timoris justa non fuisset, nihilominus debere. At vero vir constans & prudens, ut Horatius ait, lib. 2. Epist. 2. in fine, nocturnos Lemures, portentaque Thessala videt.

§. XVII.

Quid si fœmina sit conductrix, annon huic saltem licebit rescindere locationem metu spectrorum? Sane in civile esset, a fœmina postulare metum, qui cadat in virum constantem. At sufficit, quid hic metus spectrorum sit plane vanus, & qui ne quidem in fœminam constantem cadat. Ergo nec fœminæ metus locatori nocet, sed & ipsa, si manere nolit, mercedem solvere debet locatori. (t)

Etiamsi fœmina ades conduxerit.

(t) Fatemur equidem, non posse certa regula comprehendere, quis justus dicatur metus, nec ex verbis legum eum accurate determinari, sed potius prudentis judicis disquisitioni id permittendum esse, qui ex circumstantiis personæ, loci, &c. id æstimet. (Sic metum infamiæ aliquando justum esse, non obstante l. 7. pr. quod met. caus. ostendit Dn. Præses dissert. de existimatione fama, & infamia § 8.) Fatemur cum Glossa in cap. cum locum 14. X. de sponsal. minorem metum sufficere in muliere quam in viro. Et licet Honorius III. cap. consultationi tuæ 28. X. eod. loquens de muliere, requirat metum, qui cadat in virum constantem, fatemur tamen, ea verba magis proverbii loco pro metu non vano accipi debere, quam ut verbis ipsis inhæreamus. Wissenb. ad l. 148. de R. l. Interim sufficit, quod probaverimus hætenus, vanum omnino esse metum spectrorum ades infestantium.

§. XIIX.

Respondetur
ad dissenti-
entium au-
toritates.

Sed forte tamen non est vanus ille metus. Videamus. Ostenderunt id JCti celebres. At quinam? Pontificii. (u) At hi superstitione seducti scripserunt. Imo & Evangelici (x) At hi nimia credulitate peccarunt, & rationibus justis destituti sunt. Atque ne hoc gratis dixisse videamur, demus causæ advocatum. Et quem alium, quam Dionysium Gothofredum, (y) cujus auctoritatem pene secuti sunt reliqui JCti protestantes.

(u) Citat Wissenb. Exerc. 37. ad Pand. lib. 18. Covarruvium 4. var. c. 6. Mornacium in l. 27. §. 1. de locat. Gomezium 2. resol. 3. n. 3. Tuldenum in tit. C. de locat. n. 12.

(x) Dionys. Gothofr. ad d. l. 27. §. 1. Wissenb. l. c. Huber. in prælect. ad instit. aliique innumeri.

(y) Ita vero Gothofredus. Memini, me adolescente Ludovicum Sanctonium, disertissimum in foro Parisiensi advocatum, curatorem & cognatum meum, clienti cuidam suo remissionem pensionis impetrasse, conquerenti, se propter spectra, idola, seu phantasmata, domui conductæ infesta frui non posse. Movebar, quod cum conductio emtioni similis esset, conductio statim in conductorem periculum rei locatæ transferre videretur. Ille hanc hypothesein emtioni fructuum futurorum comparabat, qui si nulli exstitissent, constabat, nullam venditionem esse, igitur nullam hic conductionem esse, quod ejusmodi spectra habitationem impedirent. Dicebam, conductorem eo casu non ferendum, qui sibi sponte metum accerseret, cum constaret ex Plinio epist. 7. cap. 27. Athenodorum Philosophum Athenis minime eas res expavisse. Metum autem eum non esse considerandum, qui in constantem virum non possit cadere. Ille non exemplis, sed legibus judicandum esse. Quin etiam illum uni-

cum

cum Athenodorum proferrī, non unum aut alterum. Raros reperiri, qui non talibus spectris occurrentibus expavescant. Hinc liquere, motum hunc non minus verum esse, quod unicus Athenodorum in hoc casu talia spectra non reformidaverit. Nec enim, quæ semel, vel iterum eveniunt, a legislatore considerari. Ad hæc dicebat, argumentum fecisse iudicibus, quod huiusmodi spectris domus non modo, sed & regiones integræ desertæ fuerint redditæ. Utebatur autem testibus omni exceptione maioribus: scriptura divina scilicet, Matth. 9. Marc. 5. Luc. 8. Locum ex Plinio juniore citabat l. 27. epist. 7. Proferebat pariter historiam umbræ Samuelis, jussu Saulis evocatæ, & Augustini locum insignem in libro de cura pro mortuis agenda. Quod eo lubentius adscripsit, ut vel ex hoc loco bene merenti cognato, quondam curatori gratiam non immemoris animi qualem qualem referrem, quem summa & exacta juris nostri cognitio, ut & mores placidi & integerrimi ad majores post honores, non in patria tantum Lutetiæ, sed apud ipsum patriæ patrem, hoc est Regem, commendatissimum provexerunt. His adde, quæ ad hanc quæstionem: An remissio pensionis vel em gratio peti possit ob pestem larvas & strigas scribit Arnoldus Ferronius, Christophorus Poreus, Guido Papa. Vide etiam Gregorium, Lucianum, Alexandrum ab Alexandro, Pausaniam, Ælianum, Leonicum, &c. Auctorem mallei maleficarum &c. Loca Auctorum modo nominatorum vide apud ipsum Gothofredum.

§. XIX.

Ubi initio patet, Gothofredum hic, ex nimio affectu in curatorem suum, persuasum esse de justitia sententiæ pro conductore latæ, quemadmodum supra (Z) jam

In specie ad
auctoritatem
curatoris Go-
thofredi.

jam ostendimus, Philipp. Melanchthonem, ex nimio amore ergo amitam suam, credidisse veritatem apparitionis ab ipsa narratæ, quam tamen fabulosam esse omnes lineæ docent. (a)

(z) Supra §. 8. *lit. u.*

(a) Fuit iste cognatus Gothofredi JCtus eximius, & integerrimus, & Regi commendatissimus. Interim tamen nulla consequentia: Ergo sententia illa pro conductore prolata fuit principiis juris conformis. Adde, quod testimonium Advocati de justitia causæ, quam in judicio defendit, sit merito suspectum.

§. XX.

Item ad argumentum de comparatione locationis cum emtione.

Deinde, uti objectio Gothofredi, qui impugnavit dictam sententiam, de periculo rei locatæ ad conductorem pertinente, principiis juris adversatur, (b) & etiam si eam debite emendes, (c) tamen ad decisionem quæstionis præsentis parum vel nihil facit: (d) Ita etiam responsio Advocati curatoris Gothofredi, de conductione cum emtione fructuum futurorum comparanda, similiter & falsa (e) & ad præsens negotium parum apta est. (f)

(b) Nam conductor, ut vel ex principiis primis juris notum est, culpam saltem præstat, nequaquam periculum rei locatæ in se suscipit.

(c) Nam videtur Gothofredus id voluisse dicere, quod in conductione periculum fructuum pertineat ad conductorem, & ex festinatione pro *fructibus* posuisse *rem locatam*.

(d) Nam tota hæc quæstio, quanta quanta est, dependet a præjudiciali quæstione, s. metus spectrorum sit justus nec ne?

(e) Nam initio falsum est, locationem ædium esse similem venditioni fructuum futurorum, & eadem fiducia hæc proposito negatur, qua a cognato Gothofredi fuit asser-

asser-

asserta. Deinde falsum est, quod fructibus futuris venditis, venditio nulla sit, si nulli fructus nascantur, etsi hic error communis sit, & occasionem dederit distinctioni inter venditionem spei & rei separatæ. Non enim video, cur non idem jus obtinere debeat in venditione fructuum futurorum, quod obtinet in venditione capus piscium, si modo idem utrobique actum fuerit. Sed occasionem errandi sumserunt Dd. quod casus varios in legibus Romanis de fructibus futuris agentes v. gr. l. 8. pr. l. 39. §. 1. l. 78. in fine ff. de contr. emt. l. 1. in fine de Cond. & demonst. l. interdum 73. de V. O. parum apte miscuerint, & non recte explicaverint. Confer. Schilt. Exerc. 30. §. 29. Sed hæc quidem prolixius exponere instituti ratio non patitur.

(f) Ob rationem modo lit. d. indicatam.

§. XXI.

Equidem Gothofredus, dum cognato suo opposuit, metum spectrorum non cadere in virum constantem, recte id fecit, (g) sed melius fecisset, si ad alia exempla provocasset, quam ad exemplum Athenodori philosophi. (h) Quæ vero Advocatus contra respondet, variis modis impingunt, partim torquendo quædam brocardica ex legibus, (i) partim talia in contradictione afferendo, quæ vel aperte falsa sunt, (l) vel miscent metum verum cum metu justo. (m)

Et ad rationes utrobique prolatas circa questionem, an metus hic spectrorum cadat in virum constantem.

(g) Per supra dicta §. 16. & 17.

(h) Nam ita occasionem dedit adversario, ex eadem narratione Plinii de Athenodoro statim provocandi ad existentiam spectrorum ædes infestantium, quam tamen supra cum ratione negavimus §. 12. Deinde dedit occasionem adversario, ut urgere potuisset, quamvis id

E

haud

haud fecerit, a Philosopho ad quemlibet virum constantem non posse argumentum duci. Debere quidem omnem Philosophum esse virum constantem, sed non omnem virum constantem esse philosophum, sed Philosophiam excelsius quid docere, quod in alios homines etiam alias constantes non cadat. Et annon alia exempla virorum constantium non philosophorum habebat Gothofredus, quæ Advocato illi opponeret. Sed excusamus ejus adolescentiam tum temporis experientia destitutam.

(i) *Initio: non exemplis judicandum sed legibus.* Si ullo in negotio, certe in præsentem, hoc brocardicum male applicatum est. Valet illud, quando quæritur de moralitate actionum & imprimis de justitia & injustitia. Haudquaquam vero, ubi agitur de examinando metu virili & puerili. Hic utique exemplis opus est, & arbitrio judicis, non legibus, per dicta superius §. 17. *lit. 1.* Et ipse Advocatus postea ad exempla provocat aliorum spectra metuentium. Deinde quam inconvenienter istud adducitur: *Quod semel aut bis fit, de eo non fiunt leges.* Sane hic non agitur de prudentia legislativa, sed de applicatione legum ad facta singularia. Ad hæc talibus circumstantiis possunt esse prædita, ut inter rarissimos casus referri mereantur. An propterea dicemus cessare Juri officium aut Judicis, quod casus sit rarissimus? Imo, si brocardicum illud ad rem præsentem spectaret, possemus potius invertere, non succurrendum esse conductori, ob metum spectrorum remissionem pensionis petenti, quia videlicet hi casus raro contingunt, per dicta §. 12. 13.

(1) Etsi enim recte opposuerit adolescenti Gothofredo, quod unicum proferatur (ab ipso scilicet) exemplum Athenodori, non unum & alterum, quem nævum in Gothofredo jam notavimus *lit. b.* id tamen falsum est, quod

quod addit: *Raros reperiri, qui non apparentibus talibus spectris expavescant.* Fuere enim omnibus temporibus & apud Ethnicos & apud Christianos, etiam apud Pontificios, & adhuc hodiernum sunt, non pauci, qui istas nugas spectrorum ædes infestantium rident, & fortitudine animi sui larvas istas deceptrices abigunt. Etsi non sit diffidendum, meticulosos forte plures esse, ac semper fuisse. Sed uti multitudo errantium non parit errori patrocinium, ita nec multitudo metuentium potest parere metui demonstrationem constantiæ virilis, &c.

(m) Quid enim hoc est, quod ait, *hinc liquere, metum hunc non minus verum esse, quod unicus Athenodorus talia spectra non reformidaverit.* Utique metus quicumque vanus, verus metus est, & sæpe fortissimus ac constans, ut ex effectibus patet. At non in quæstione erat, an metus talis sit verus an fictus, sed an in virum fortem & constantem cadens. Vigilantibus jura sunt scripta, non negligentibus, etsi negligentes vere vigilant. Ita metuentibus succurrunt leges, non quibusvis, etsi vere metuentibus, sed qui iusta ex causa metuunt. *Metum, non vani hominis, inquit Gajus l. 6. quod metus causa, sed qui merito & in hominem constantissimum cadit, ad hoc edictum pertinere dicemus.* Scilicet causa iusta metuendi hic examinanda est, in tantum, ut ne quidem ad veritatem aut falsitatem periculi, quod metuitur, respiciatur. *d. l. 27. §. 1. locati, id est, etsi periculum, quod metuitur, forte extiterit, modo iusta causa metuendi subsuerit.*

§. XXII.

Denique nihil probat provocatio Advocati ad existentiam spectrorum, quanquam nec hæc iusta ratione ab ipso fuerit probata, (n) omnium minime vero

Denique ad argumetum ab existentia spec-

*Errorum de-
sumtum.*

existencia spectrorum ædes infestantium, (o) quanquam
ejus probatio aliquo modo a Gothofredo fuisset admit-
tenda (p).

(n) Respicio ad illa verba: *Ad hæc dicebat, argumentum fecisse judicibus, quod hujusmodi spectris domus non modo, sed & regiones integræ desertæ fuerint redditæ.* Hic varia monenda. Primo: Etsi probatum esset ab ipso, dari spectra, propterea tamen non probatum esset, dari spectra ædes infestantia, per dicta §. 11. & 12. Deinde etsi probaretur dari etiam spectra, quæ integras regiones desertas fecerint, propterea tamen non probasset, ergo dantur etiam spectra ædes infestantia, quia non solum a positione generis ad positionem certæ speciei non licet argumentari, sed etiam non valet consequentia ab existentiâ speciei unius, ad existentiâ speciei alterius, ut vel pueris in schola notum est. Tertio, etiamsi de utriusque speciei existentiâ constaret, non tamen de existentiâ frequentia, non desineret metus esse vanus & in virum constantem non cadens, per dicta §. 13. 14. 15.

(o) Quid ex allatis textibus Scripturæ Sacræ voluerit probare Gothofredi cognatus, vix divinando assequi possumus. Sane loca Matthæi, Marci & Lucæ ab ipso adducta nequaquam de spectris loquuntur, sed de hominibus dæmoniacis. Et quamvis etiam explicationem Theologorum de umbra Samuelis a Saule provocata sequaris, nunquam tamen inde probabitur, quod ea pro spectro vel ædes, vel regiones integras desertas reddente haberi debeat. Augustini liber, de cura pro mortuis, quamvis jam non sit ad manus; quicquid tamen ille dicat, doctrinæ nostræ id parum obstabit, per ea, quæ jam de Augustini imbecillitate notavimus, supra ad §. 7. lit. r. & ad §. 12. lit. l.

(p) Scilicet illa probatio de spectro ædes infestante ex Plinio.

nio. Valebat enim probatio illa existentiae spectri ædes desertas reddentis adversus Gothofredus, ut jam notavimus ad §. præced. lit. b. Non valet adversus nos propter dicta superius §. 12. lit. k.

§. XXIII.

Non vero opus est, ut in autoribus ab ipso Gothofredo ulterius adductis (q) nos detineamus, cum partim ex superius dictis pateat, quid hic respondendum sit (r), partim etiam locus ex Alexandro ab Alexandro, ad quem provocavit (s), magis fabulam recenseat, quam ut nostræ sententiæ opponi possit (t).

Cur ad auctoritates reliquas a Gothofredo adductas non respondeamus.

Fabula ex Alexand. ab Alex.

(q) Vide §. 18. lit. y in fine.

(r) Vide §. 6. sq. ibique dicta.

(s) Extat ille in diebus Genialibus Alex. ab Alex. lib. 5. c. 23.

Nota & vulgaris res est, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui, evidentissimis ostentis ita infames, ut nemo illas incolere ausus fuerit, quin assiduis umbrarum illusionibus & tetriv imaginibus, noctibus fere singulis inquietetur: in quibus præter nocturnos tumultus, quos medio fere noctis silentio audiebamus, & horrendos fremitus cum ejulatu, striduloque vocis sono, quibus lacrymari & tremere videbatur, speciem hominis squalida facie, vultu minaci, nigro corpore, aspectu formidabili nomen suum exprimentem, & opem implorantem, cernebamus. Sed ne hoc quis fabulosum aut commentitium putet, auctor est Nicolaus Tuba, vir multæ & expertæ fidei, qui cum rei explorandæ gratia cum nonnullis doctis juvenibus prima facie ad nos adventassent, cupido incessit animo, hæc, quæ a me promebantur, vero testimonio experiri, & an vero essent, intueri.

E 3

Et

Et ne quid inexpertum relinquerent, noctem pervigilem egere mecum, ut rem notum exploratamque haberent. Neque eos opinio fefellit. Nam cum accensis luminibus pervigiles starent, haud procul species hæc dira terribilique facie & vultu retro representata est, quam ipsi tumultuari, & divinis nos vocibus agitare videbant. Cumque omnia clamore & tumultu streperent, post multa oculorum ludibria tantum formidinis pavorisque intulit, ut territi & trepidi vix mente incolumi satis constarent. Et cum totæ ædes gemitu funesto miscerentur, singulisque cubiculis pestis illa importuna obversaretur, dum propius accederemus, illam retrocedere, & querula voce lumen effugere cernebamus. Demum cum multum diuque tumultuata fuisset, haud multo post, ubi multum noctis processit, visio omnis illa dilapsa est. Sed præ cæteris, quæ ibi expertus sum, non omittam miraculum ingens, quod mihi plane vigilantibus majore aliquanto trepidatione haud multo post obvenit: nam cum tenebris obortis cubiculi fores obserassem firma sera, jaceremque in lectulo, nulla adhuc quiete composita, lumine accenso, horribilem illam speciem foris jam tumultuari, & cubiculi fores manibus pulsare sentiebam. Nec multo post simulacrum illud opertis addictisque foribus (vix credibile dictu) per commissuras ac rimas in cubiculum se intromisit, quod sub lectulo meo jacens cum Marcus, alumnus & cliens meus, utpote qui e conspectu cubabat, tetra & dira facie adspiceret, pavore subito consternatus, luctu & gemitu omnia opplebat, ipsumque intromissum non sine formidine clamabat. Idque cum mihi, qui clausum cubiculi ostium adspicerem, vix credibile videretur, interim dirum illud simulacrum, quod sub lectulo jacebat in eo, manum & brachium

chium

chium protendere, lumenque, quod juxta aderat, extinguere vidimus. Quo extincto libellos meos, & quicquid rerum erat, querula voce miscere ac omnia evertere non destitit. Mox cum ad tumultum exciti socii eo se contulissent, lumenque intromissuri obversarentur vestibulo, interim ipsum opertam cubiculi ostium manu aperire, & foras effugere vidimus. Erat enim ipsius species, ut plane perspeximus, simulacro hominis nigerrimo non absimilis. Illud utique mirum fuerit, dignumque memoratu, figurans illam, dum nobiscum sic luctaretur, cum fores cubiculi referasset, ab his, qui lumen intromiscere, minime conspectum, sed cum primum cubiculi fores exivit, elapsum ex oculis, illico discessisse, & in auras evanuisse.

(t) Ut enim taceam, hic quasdam circumstantias immisceri ab Alexandro, diversis typis in nota præcedente impressas, quæ fraudis humanæ intervenientis magnam suspicionem excitent, sic ad hoc caput Alexandri commentatur Andreas Tiraquellus JCrus celebris. Simile quippiam refert Plinius junior l. 5. epist. 5. Sed ut semel dicam, quid de hisce rebus sentiam, ego mera somnia esse puto. Add. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 9. ibique idem Tiraquellus.

§. XXIV.

Pergimus ad usum forensem doctrinæ nostræ. Ubi ab initio quæritur: an hæc controversia ad forum seculare pertineat, an ad Ecclesiasticum? Apud Protestantés haud dubie ad iudices causarum civilium pertinebit. (u) Apud Pontificios quæstionem hanc foro Ecclesiastico vindicari debere, nec causam video, nec qui eam huic foro diserte vindicet, deprehendi, (x) etsi iudices causarum

Ad forum civile, non Ecclesiasticum pertinere hanc controversiam.

civi-

civilium in sententiis secundum doctrinam nostram ferendis, caute processisse, & cum protestatione quasi addita, ne irritarent Clerum Pontificium, talium spectrorum autorem præcipuum, (y) observaverim (z).

- (u) B. Stryckius in *Ufu Moderno Pandect. ad tit. locati cond. §. ult. in fine.* Hoc fere ridiculum est, quod questionem hanc de spectris & nocturnis illusionibus, non ad iudicem Laicum, sed Ecclesiasticum pertinere velint Papon de arrest. regn. Gall. lib. 10. tit. 3. arrest. 10. Pacian. de locat. conduct. cap. 61. num. 12. nisi forte hoc ad Exorcisationes spectrorum referre velis. Hæ vero cum in Ecclesiis nostris non sint in usu, adhuc magis ridiculum esset, si quis apud nos hanc questionem ad forum Ecclesiasticum trahere vellet.
- (x) Nam video, quod Paponius d. l. arrest 9. ista quidem verba adhibeat. *La mesme Cour (de Paris) & celle de Bourdeaux n'ont voulu depuis ainsi juger d'autant, que la question appartient à la religion.* Sed cum se referat ad Choppinum, sensus horum verborum ex hoc autore erit inquirendus. Ita vero Choppinus de *Sacra Politia lib. 3. tit. 7. num. 12. pag. 792.* Causam demum publice agitaram Patres consilii esse pronuntiarunt, inquilino interim locationi stare condemnato &c. Ex hoc autem Curie decreto observanda Civilis Politie prudens cum Religione consensio, ac velut consociatio Reipublicæ salutaris. Istic enim senatus merito suspendit ea de re iudicium, ad sacram disciplinam pertinente, ne quid ex iis forte novaretur, quæ Ecclesiasticæ sunt professionis & cognitionis. Politicum vero private controversiæ caput, quod in temporaria ædium locatione positum erat, a Patribus definitum est, ad civilem hominum inter ipsos societatem mutuis commerciis devinciendam ac retinendam. Scilicet separandæ hic sunt duæ questiones. Una

Una

Una, an apparitiones spectrorum vere existant, an saltem sint vanæ imaginationes conductorum? Posterius affirmaverat Choppinus locatorum partes sustinens, prius advocatus conductoris. Hanc quæstionem definire noluit Senatus Parisiensis, tanquam quæ pertineret ad forum Ecclesiasticum. Altera, an propter metum spectrorum, conductor possit recedere a contractu, quem contra conductorem definivit Magistratus Politicus.

(y) *Vide supra dicta §. 4. lit. i.*

(z) *Vide modo notata lit. x.* Quamvis, si verum fateri velimus, hæc protestatio non multum profit Clero Pontificio, cum plane sit facta contraria. Dixit senatus, se decisionem controversiæ, an veræ sint apparitiones spectrorum, relinquere iudicio Cleri, & tamen pronuntiavit, quod conductor debeat servare contractum; id est, quod ejus metus spectrorum sit pro vano habendus. Non poterat autem pro vano haberi, si apparitiones spectrorum, ædes infestantium, veras esse, judicasset senatus.

§. XXV.

Quod itaque ipsum usum fori attinet, constat in locis equidem, ubi Pontificia religio viget, a Judicibus superstitiosis, & fabulis Cleri Pontificii nimis addictis, aliquando pro conductoribus esse pronuntiatum (a).

Apud Pontificios aliquando pro conductoribus pronuntiatum.

(a) Huc pertinet exemplum, cujus Dionysius Gothofredus meminit *supra ib. 18. lit. y.* Item aliud, a quo provocavit locator ad Senatum Parisiensem, ubi Turonum Proprætor Anno 1575. dissolvi conductionem decrevit, quod refert Choppinus *d. l. n. p. 784.* Ita Didacus Covarruvias *variar. resol. l. 4 c. 6.* semel atque iterum ita iudicatum esse in Prætorio Granatensi re-

F

fert.

fert. Quod in Hispania eo minus mirandum, ubi Clerus majore potentia præditus est, quam in aliis regnis religioni Pontificiæ addictis.

§. XXVI.

*Aliquando
contra eos.*

Contra in aliis locis, ubi Magistratus Politicus istas vanas doctrinas Cleri, de apparitionibus animarum, ad pias fraudes pertinere sensit, sæpius adversus conductores, ut illis sine præstatione pensionis, a contractu locationis recedere non liceret, sententiam dixit (b).

(b) Huc refer exemplum jam ex Choppino ad §. 24. lit. x. adductum. Item alia, quorum meminit Paponius d. l. 10. arresto 9. *Par arrest du parlement de Bordeaux prononcè en robes rouges par M. le President de Neesmon le 29. Mars 1595. que le mesme Caron rapporte livre 8. de ses respons. chap. 232. & apres luy Peleus rapporte du 20. Mars la forme, qu'il a esté prononcè en les Questions illustres chapitr. 150. Au proces mis par devant le Seneschal de Guyenne, ou son Lieutenant entre Robert de Vigue, propriétaire de certaine maison sise à Bordeaux, appellant, & Jean le Tapy locataire intimè, la cour mit l'appellation & ce, donc avoit appelle au neant, & cependant deputa commissaires pour se transporter sur les lieux, & visiter la maison tant de l'intimè, que des voisins, pour estre juges oculaires du fait de la cause: la Cour n'adjoustant facilement foy à tels spectres illusions pretendues, ainsi, qu'a remarque auparavant longuement le docte Arnoldus Ferronius, Conseiller en ce parlement, en son Commentaire sur la Coustume de Bordeaux tit. de locato §. 3. &c. Tertium exemplum præbet Lucianus Suavis (Lucien Soefve*

Soefve

Soefve) dans le nouveau recueil des plusieurs questions notables cent 2. chap. 32. ubi refert, in simili causa judicatum fuisse in supremo Parlamento Parisiensi, contra conductorem, in primis cum solæ sceminæ a conductore productæ essent ad probandam spectrorum apparitionem, quæ deposuerant, lectos & stragulas ipsis fuisse nocte per vim invisibilem ablatas, cibariaque remota, massas quasi igneas in ædibus huc illuc volutatas, tigna ex superiore domus parte dejecta; sensisse etiam se circa ventriculi regionem ita comprimi, ut vix spiritum ducere potuerint. Quæ omnia vela naturalibus causis, vel hominum illudentium artibus orta esse poterant. Accedebat, quod spectrum a nemine visum esset, aut plagas hominibus infixisset, vel aliud damnum dedisset. Vid. Dn. Præsid. in addit. nov. ad Huber. prælect. ad tit. Inst. de locat. cond. p. 304.

§. XXVII.

Apud Protestantas, etsi non pauci Jurisconsultorum in commentariis juris doctrinæ nostræ contradicant, non tamen facile occurret exemplum sententiæ, pro conductoribus latae, quia videlicet casus de spectris ædes infestantibus, non obveniunt in usu forensi, ob rationes supra adductas (c).

Apud Protestantas ipsa questio rarissime in foro ventilatur.

(c) Supra §. 15. lit. n.

§. XXIIII.

Possimus tamen adducere exemplum, ubi secundum sententiam nostram metus spectrorum pro vano fuit declaratus, & conductoribus silentium impositum atque diligenter in autores fictarum apparitionum inquitum (d).

Sententia contra conductores exemplum,

F 2

(d) Con-

(d) Conductor quidem Berolini aedes locatoris spectris infestari assererat, & eum in finem producebat testes domesticos. Locator excipiebat, id fieri per calumniam, & ad fraudem detegendam obtinebat, ut autoritate publica militibus custodia aedium nocturna committeretur, qui cum per aliquot noctes excubias egissent, & nihil insoliti animadvertissent, locator urgebat, ut conductor ipsi ob diffamatas aedes satisfaceret, & ancillam conductoris, a qua diffamatio illa ortum duxerat, carcere mancipari curabat. Cum vero hanc ad juratam purgationem, an vera an falsa deposuisset, admittere non videretur esse consultum, ob metum perjurii, sequenti modo a JCtis Hallensibus Anno 1709. pronunciatum fuit mense Aprili. Daß S. B. durch zween Prediger des Orts vor Gerichte beweglich zureden, die Wahrheit nicht zu verheelen, und sie dann ernstlich zu befragen, ob dasjenige, was sie ausgesagt, nicht von ihr erdichtet, oder von andern, und von wem, daß sie solches vorgeben solte, ihr an die Hand gegeben sey; auch zu was Ende solches geschehen? Und ergethet so dann ihrer Person halber oder sonst in der Sache ferner, was recht ist. So viel C. E. betrifft, nachdem die von ihm geschene Diffamation des L. Hauses in actis gnugsam bewiesen worden, so wird ihm gestalten Sachen nach ein ewiges Stillschweigen auferleget, und ist er hiernächst über die act. n. 20. ad art. 5. von denen Zeugen gemeldete ärgerliche Reden zu vernehmen, und mit seiner Nothdurfft deswegen zu hören, worauf so dann auch seiner Bestrafung halber oder sonst ergethet, was sich zu Recht gebühret. Et mox eod. anno mense Junio: Daß wider S. B.

B.

B. weiter nichts vorzunehmen, sondern sie gegen Leistung des gewöhnlichen Urphedens nunmehr der gefänglichen Haft wieder zu erlassen. So viel C. E. betrifft, ist selbiger seines Einwendens ungeachtet, auf die n. 37. specificirten Umstände mit Categorischer Antwort sub poena confessi & convicti, sich einzulassen, schuldig.

COROLLARIUM.

FAutores spectrorum elegantem cautelam suppeditant iudicibus, ne facile credant testibus super delictis ab aliis commissis, vel super indiciis deponentibus. Ita enim Lavaterus *Part. I. cap. 19. p. 86.* *Audivi ex viro gravi ac prudente, ditionis Tigurinae praefecto, qui asseverabat, se aestate summo mane cum servo suo iter facientem per pascua, vidisse quendam sibi optime notum, qui equa sese nefarie commisceret. Se obstupefactum reflexisse iter, pulsavisse aedes illius, quem putabant se vidisse, atque certo comperiisse, quod ille cubiculo suo nunquam egressus esset. Et nisi omnia diligenter explorasset, bonus & honestus vir in carcerem detrusus & tormentis subjectus fuisset. Hanc historiam ideo recito, ut* **JUDICES** *in hujusmodi casibus* **CAUTI** *sint. Diabolus enim hac via saepe innocentibus insidiatur. Uxor Henrici secundi Imperatoris, Chunegunda, suspecta fuit de adulterio, rumoresque sparsi, quod nobili quodam juvene in aula nimis familiariter uteretur. Diabolica enim illius juvenis species e cubiculo Augusta egrediens, saepe conspecta fuit. Illa postea calcando ignitos vomeres, absque ullo pedum detrimento, suam innocentiam declaravit. Quid ego de istis historiolis*

riolis

riolis sentiam, ex disputatione facile patebit. Non tamen suaderem judici, ut hodie ejusmodi cautelam pro ratione decidendi afferat, etiam apud Pontificios, nec Advocato, ut in ea fundamentum ponat defendendorum inquisitorum, nisi hi forte æque faventes Judices habeant, uti Chunegunda imperatrix. Nam probatio quidem innocentiae per ignitos vomeres hodie, etiam apud Pontificios, cautelam illam non adjuvabit.

FINIS.

Diss. jur. civ. 108, 38